اصل مضمون تایید : ۱۹۴/ ۹۸– ۲۷/ ۸/ ۱۳۹۸

سوله او د ټولنې لپاره د هغې اړتیا

اصلاح نهایی گردید: فولدرمضامین چاپ شده برج حوت ۱۳۹۸

شيخ فريدالله ازهری

الحمد لله الذي ألف بين قلوب المؤمنين، وأصبحهم بنعمته إخواناً، والصلاة والسلام على من خطب يوماً و معه على المنبر الحسن بن علي رضي الله عنهما فجعل ينظر إليه مرة، و إلى الناس أخرى و يقول : « إن ابني هذا سيد و لعل الله تعالى أن يصلح بين فئتين عظيمتين من المسلمين»[۱] جعله الله امامًا المصلحين، سيدنا محمد و علي آله و صحبه أجمعين، أما بعد:

سوله او پخلاینه د جنتیانو او ښو خلکو عادت دي څرنګه چې الله پاک فرمايي: ﴿وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ إِخْوَانًا عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ﴾ الحجر: ۴۷

ژباړه: موږ د دوی[جنتیانو] د سینو څخه هغه څه چې پکې شتون لرې له حسد(کینې) څخه وباسو، د ورورولی په حال کې په خپلو تختونو مخ په مخ کونکي ناست وي.

د دې په مقابل کې جګړې او مخاصمې د دوزخیانو کار او صفت دی څرنګه چې الله پاک فرمايي: ﴿ إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ ﴾ ص: ٦٤

ژباړه: دا چې د جهنمیانو یو تربله جګړې یوه حق او وا قع کېدونکې دی.

جنګ او جګړې چې کوم هیواد او وطن کې شتون ولري نو هغه وطن له منځه وړي او نوم یې په ټوله نړی کې بد او اعتبار یې له منځه وړل کېږي او اقتصاد یې صفرته را ټیټیږي او د نورو خلکو لاسوهنه د دوی په منځ کې زیاتیږي چې په پایله کې خپل کرغیږن او کمزوره کوونکې کړنې هلته جاري کوي او بالاخره په مرورد وخت سره یې ځان ته غلامان ګرځوو فقر، ذلت، ناچاري، مرینه، معلولیت او ډول ډول ستونزې او کړاوونه را پیدا کوي؛ نو راځئ چې لومړی د صلحې تعریف وکړو تر څو د نامعلوم څېزته اهمیت او احکامو ثابت نکړو؛ نو وایو:

صلحه په لغت کې:

په لغت کې د فساد ضد په معنی راځی.«۲» صلحه عربي کلمه ده چې د صلح یصلح صلاحاً... څخه اخستل شوې ده.

زبيدي رحمه الله وایي: (الصلح السّلم، وهو اتفاق طائفة مخصوصة على أمر مخصوص). «۳»

ژباړه: زبیدي وايي: صلحه سلم ده او سلم و ایي په یو ځانګړ څېزد یوې ځانګړي ټولي یووالي او اتفاق ته و ايي.

صلحه په اصطلاح د حنفي فقهي کې:

امام طحاوي رحمه الله وایي: (الصلح من المصالحة وشرعاً عقد يرفع به النزاع ويقطع الخصومة). «۴»

ژباړه: صلحه یو تربله روغې ته و ايي او د شرعې په اصطلاح کې صلحه یوه هوکړه ده چې هغې سره جګړې او شخړې پای ته رسیږي.

صلحه په اصطلاح د مالکي فقهي کې:

قاضي عياض رحمه الله وایي: (هو معاوضة عن دعوى يخرج عنه صلح الاقرار). «۵»

ژباړه: صلحه د دعوا د تیریدني له کبله څه عوض اخستل دي په دې قید سره صلح د اقرار سره له دغه تعریفه وزي.

صلحه په اصطلاح د شافعي فقهي کې:

عمراني رحمه الله وایي: (عقد ينقطع به خصومة المخاصمين). «۶»

ژباړه: صلحه یوه هوکړه ده چې د هغې په ذریعه د شخړې کوونکو ترمنځ جګړې پای ته رسیږي.

صلحه په اصطلاح د حنبلي فقهي کې:

بهوتي رحمه الله وایي: (و هي شرعاً معاقدة يتوصل بها الى موافقة بين مختلفين). «۷»

ژباړه: صلحه د شرعې له پلوه هغه منځي هوکړه ده چې د دواړو مختلفو اړخونو مو افقې ته رسول کوي.

د دې تعریفونو په رڼا کې موږ ته دا لاسته راځي چې صلحه هر هغه څه دی چې د دوه ؤ مختلفو اړخونو ترمنځ جګړه، اختلاف، نزاع، مخاصمه، فساد او تربګینې ختموي، د دوی ترمنځ پخلاینه، اصلاح او ورورولي منځ ته راځي.

صلحې ته نږدې نورې هم داسې کلمات په عربي ژبه کې شتون لري چې معاني یې صلحې ته نږدې دي لکه: تحكيم، عفوه، صفحه، ابراء او هبه او داسې نور په دې ټولو کلماتو سره صلحه او پخلاینه را تللی شي.

نو راځئ چې لاندنیو شرعي نصوصو ته پاملرنه وکړو او ټول هغه اغیار چې د موږ هیواد کې فساد، تفرقه، جګړې، او نورو دینونو ته دعوت کول، د نورو فرهنګ رواجول، د موږ هیواد ځان ته غلام ګرځول، موږ او د موږ مقدس دین ضعیف کول غواړي، هغوته متحد او یو متی شو او د دې مبارک آیت مصداق وګرزو: ﴿ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴾ آل عمران: ۱۰۳

ژباړه: ټول یو ځای شئ، د الله رسی کلکه ونیسئ او تیت پرک کېږی مه. د الله هغه پېرزوینه درياده کړئ چې پرتاسې یې کړيدی: تاسي یو د بل دښمنان وئ، هغه ستاسې په زړونو کې مینه واچوله او دهغه په مهرباني او لورینه تاسې سره ورونه ورونه شواست. تاسي د یوې له اوره ډکې کندې پر غاړه ولاړ واست، الله ځیني وژغورلاست. په دغه شان الله خپلې نښانې تاسې ته څرګند وي، په کارده چې په دغو نښانو سره تاسې ته د خپلې ژغورنې سمه لاره په نظر درشي.

راځئ د دې خپل ګران هېواد او دين دښمنان د خپلو ناوړه موخو ته د نارسيدو پرته نا اميد يې کړو او له دهغو ستونزو او دربدريو څخه ځانونه خلاص کړو او قتل قتال، جګړو، دښمنيو او تربګنيو څخه ځانونه وژغورو او د ګاونډيانو او ټولو پردوی پالو او د اسلام ضد افکارو اوناوړه شومو اهدافو څخه دا ګران هېواد وژغورو او پرديو قوتونو ته دا بانه پرې نه دو چې دلته جنګ او جګړې دي نو مور؛ ځکه پاتي ګېرو.

سوله او پخلاينه د آياتونو په رڼا کې:

په ډېرو آياتونو کې په صلحه امر شوی، هغه يې خير او سبب د ثواب او اجر بللی او د دې په مقابل کې يې جګړې نزاع ناروا او سبب د ضعف د مسلمانانو بللی چې د هغو څخه ځينې آياتونه د نمونې په توګه په لاندې کرښو کې ذکر کيږي:

۱- الله تعالی فرمايي: ﴿ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ ۖ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴾ الأنفال: ۱

ژباړه: نو له الله څخه وويريږئ او خپل منځي اړيکې سمې کړئ او د الله او د هغه د پيغمبر اطاعت وکړئ که تاسو کامل مؤمنان ياستئ.

۲ . الله تعالی فرمايي: ﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾ الحجرات: ۱۰

ژباړه: يقيناً مسلمانان خويو د بل سره وروڼه دي نو د خپلو وروڼو په منځ کې مناسبات سم کړئ او له الله نه وويريږئ هيله ده چې پر تاسو رحم وکړای شي.

۳ . الله ﷻ فرمايي: ﴿ لَّا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴾ النساء: ۱۱٤

ژباړه: د خلکو په پټو مجلسونو کې زياتره څه ښېګڼه نه وي مګر که څوک په پټه توګه د صدقې او خيرات لارښوونه وکړي يا د کوم ښه کار لپاره يا د خلکو په چارو کې د اصلاح کولو لپاره چاته څه وو ايی نو البته دا ښه خبره ده او څوک چې د الله د خوشالولو په خاطر داسې وکړي هغه ته به مور لوی ثواب ورپه برخه کړو.

۴ . الله تعالی فرمايي: ﴿ وَالصُّلْحُ خَيْرٌ ﴾ النساء: ۱۲۸

ژباړه: روغه جوړه په هر حال ډېره ښه ده.

۵- الله پاک فرمايي: ﴿ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ ۖ وَاصْبِرُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴾ الأنفال: ٤٦

ژباړه: د الله ﷻ او د هغه د رسول اطاعت وکړئ او جګړې مکوئ ضعيف به شئ او قوت به مو ختم شئ او صبر وکړئ الله له صبر کونکو سره دی.

د دې او داسې نورو آياتونو په رڼا کې صلحه او جوړښت د مسلمانانو تر منځ لازم کار دی چې په نه کولو سره يې هر توان لرونکی شخص ګناهګار بلل کيږي؛ نو راځئ چې په دې اړه اوس د خوږ نبي ﷺ ځينو لارښوونو ته پاملرنه وکړو:

سوله او پخلاينه د احاديثو په رڼا کې:

۱. عن أبي الدرداء رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلي الله عليه وسلم: (أَلا أُخبِرُكُم بأفضلَ من درجةِ الصيامِ، والصلاةِ، والصدقةِ؟ قالوا: بلى، قال: صَلاحُ ذاتِ البَيْنِ، فَإن فسادَ ذَاتِ البَيْنِ هي الحَالِقَةُ). «۸»

ژباړه: له ابو درداء ؓ څخه روايت دی و ايی: رسول الله وفرمايل: آيا تاسو ته په داسې يو کار چې درجه يې له روژې نيولو، لمونځ او صدقې څخه لوړه ده خبر در نکړم؟ صحابه وو ويل بلي، ويې فرمايل: په خپلو کې د چارو اصلاح او جوړښت، ځکه په خپلو کې فساد چارې خرابونکې دي.

۲ . عن أنس بن مالک رضي الله عنه: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (لَا تَبَاغَضُوا وَلَا تَحَاسَدُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللهِ إِخْوَانًا وَلَا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أَنْ يَهْجُرَ أَخَاهُ فَوْقَ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ). «۹»

ژباړه: له انس بن مالک ؓ څخه روايت دی چې رسول الله وفرمايل: يو د بل سره دښمني مه کوئ او يو د بل سره رُخّه او کينه مه ساتئ يو بل ته شا مه اړوئ او ای د الله بندګانو: يو د بل سره وروڼه ووسئ او مسلمان ته روا نه ده چې خپل مسلمان ورور تر دريو ورځو زيات پريږدي يعنی خبرې ورسره ونکړی او ترې خفه واوسي.

د ياد شوو نصوصو په رڼا کې وايو:

د اسلام مقدس دين ټولنه دې ته تشويق او هڅولې ده چې د خلکو د زړونو يو ځای والي ته پاملرنه وکړي او د ټولنې خپل منځی چارې اصلاح کړي او دښمنۍ او خپړتيا په ځای د وروړګلوی اړيکې ټينګې کړي، دښمنۍ ډېروختونه د ټولنې ريښې سره پرې کوي او دا چې د جنګ او جګړې په پای کې د دوی تر منځ اړيکې پرې کيږي نو دوی يې له جنګ او جګړې څخه ژغورلي او منع کړي دي او له دوی څخه يې غوښتنه کړې ده چې د يو او بل له سهوو او ښويدنو څخه تېر شي، اسلام د دښمنو په منځ کې سوله او پخلاتوب او له زړونو څخه د د ښمنۍ لرې کول او د خپلوانو او دوستانو تر منځ اړيکې ساتل د الله د نږديکت غوره لامل ګڼلی دی او له دې کبله يې په سوله کوونکې انسان لازمه کړې ده چې د سولې په کار کې خپل نيت د الله لپاره سم کړي او له الله څخه د دوی دښمنو تر منځ په جوړښت کې له الله څخه مرسته وغواړي او ډېره دعاء وکړي او ځان د دين له چارو خبر کاندي. او دا چې د دوو دښمنو تر منځ د سولې په راوستلو کې عدل او انصاف مراعات کړي او په سوله کوونکی لازم دی چې د سولې راوستلو طريقه او لاره ښه زده کړي په داسې توګه چې د نيکۍ په يادولو سره هريو د بل په نظر کې ښايسته وځلوي او د دوی زړونه د سولې په قبليدو له کينې او رُخّې څخه پاک کړي څو هريو د سولې منلو ته چمتو شي او دوی ته هغه اجر او ثواب چې د دې کار په منلو کې ورکول کيږي بيان کړي. سوله کوونکی بايد له بشپړ زغم څخه کار واخلي ځکه ده دوو دښمنو خواوو ترمنځ د جوړښت لپاره ملا تړلې ده او د الله نه د دې نيک کار چې ده ورته متې رانغښتې دي لوی اجر وغواړي.

په احاديثو کې حضرت محمد ﷺ د ښښنې او عفوې بيلګې:

۱– معاوية بن حکم السُلمي ؓ و ايې: يو وخت مې له رسول الله سره لمونځ کاوه، ناڅاپه يوه سړي وپرنجل، ما په(يرحمک الله) سره جواب ورکړ، ټولو خلکو په ما کې سترګې خښې کړې؛ نو ما ورته وويل: ای ميندې مو در باندې بورې شه! څه کيسه ده، چې ټول ما ته ګورئ؟ هغوی شروع شوو، په خپلو

لاسونو يې ورنونه وهل، زه پوه شوم، چې دوی مې له خبرو راګرځوي، خوزه هم غلی شوم، کله چې رسول الله لمونځ پای ته ورساوه – زما مور او پلار دې تر ده قربان شي، ترده مې غوره ښوونکی نه ترده مخکې او نه ورسته لیدلی دی، په الله قسم کوم، چې نه یې ورټلم، نه یې ووهلم او نه یې سټغې سپورې راته وکړې – ویې فرمایل: « ان هذهِ الصلاة لا یصلُحُ فیها شئ من کلام الناس، انما هو التسبیح والتکبیر و قرآءة القرآن»، دا لمونځ دی، په دې کې دنیوي خبرې نه دي صحیح، دا تسبیح، تکبیر او د قرآن کریم تلاوت دی. «۱۰»

۲. د قریشو یو مشهور شخص ابو سفیان چې له اولې ورځې یې هڅه کړې، چې د رسول الله د دعوت مخه بنده کړي او د ده زوی حنظله د بدر په غزا کې ووژل شو او بل زوی یې عمرو بندي شو، د ده حقد او حسد له مسلمانانو سره نور هم زیات شو، په خپله وتو انیده، چې یو ستر صحابي – سعد بن النعمان – بندي کړي او پر خپل زوی یې تبادله کړي.

د احد په غزا کې د مشرکینو د دری زره کسیز لښکر مشر وو، لنډه دا چې تر وروستې بریده یې له رسول الله سره دښمني وپالله، خو په ورستیو کې کمزوری شو، له خوځښت او تفکیره ولوید، دا هغه وخت وو، چې د رسول الله لښکر د مکې د فتحې لپاره په څو کیلومترۍ کې پروت وو، ابوسفیان وپوهیده، چې له مرګه پرته یې بله جزا نه شته، ویرې واخیست، له خپلو پخوانیو ملګرو څخه یې چې له رسول الله سره ملګری شوی وو، د هغه تره عباس بن عبد المطلبﷺ ذهن ته ورغی او هغه ته یې خپل مشکل وویل او هغه نبيﷺ ته بوته جناب رسول الله ورته ووفرمایل: اوس یې بوزه او سبا یې راوله، سبا یې راوسته او رسول الله ته یې وویل آی د الله رسوله! ابوسفیان یو سړی دی چې فخر او ویاړ خوښوي څه ورته ورکړه رسول الله وفرمایل: هو، څوک چې د ابو سفیان کور ته ننوتل، هغه په امن دی او چا چې خپله دروازه وتړله، هغه په امن دی. «۱۱» نو د رسول الله ښښې او عفوې ته ځیر شه چې د نړۍ په هیڅ کې هم په هغه کچه نشته، موږ هم د همدې ستر لارښود پیغمبرﷺ امتیان یو؛ نو ولې یو تر بله شخړې او جګړې کوو؟

۳. د ابي جهل زوی عکرمه د رسول الله له سخت ترینو دښمنانو شمیرل کیده، دا دښمني له خپل پلاره ورته په میراث پاتې وه، ځکه ابوجهل ته رسول الله د دې امت فرعون ویل، تر وروستۍ سلګۍ پورې یې له رسول الله سره دښمني وکړه، زوی یې عکرمه هم د رسول الله په دښمنۍ کې هغه حد ته ورسید، چې جنګي مجرم او وینه یې مباح اعلان شوه. د عکرمه میرمنې وغوښتل، چې خپل میړه وژغوري؛ تر اسلام منلو وروسته رسول الله ته ورغله، چې د ابو جهل د زوی عکرمه شفاعت وکړي او بېرته په امن مکې ته راستون شي، ورته ویې ویل: «عکرمه له تا نه یمن ته تښتیدلی، ویریږي، چې ته یې وژنې، هغه ته امان ورکړه» رسول الله له رحمت او ښښې ډک جواب داسې ورکړ: «هو آمن» هغه په امن دی. «۱۲» دا یې ورته و نه ویل، چې د هغه وینه مباح اعلان شوې، د هغه د تور تاریخ یادونه یې ورته و نه کړه او نه یې داسې ورته وویل، چې تا خپله پرون اسلام قبول کړ او نن بیا د نورو شفاعت کوې.

۴. په ظاهره کې دا ده چې په شخړو او جګړو کې یوه ډله د بلې ډلې خپل او نسکورول غواړي او هیڅکله هم په خپل دښمن باندې ترحم او لاس نیول نکوي؛ نو بیا هم آنحضرتﷺ په جنګو او جګړو کې داسې معیارونه درلودل چې انساني او بشري کرامت ته په عزت او وقار سره کتل، عام وګړي، سپینږیری، ماشومان، ښځې، خادمان، راهبان پکې نه وژل کیدل، جګړه یوازې د جګړه کوونکو سره وه، تخریبي اړخ یې نه درلود، جګړه کونکې که به ماشومان وو هم نه یې وژل، ان چې د دښمن باغونه، ونې او کورونه یې هم نه تخریبول د موته د غزا لښکر ته د رسول الله وصیت دا ډول وو: (... وَ لَا تَقْتُلُوا امْرَأَةً، وَ لَا صَغِیرًا ضَرَعًا، وَ لَا کَبِیرًا فَانِیًا، وَ لَا تَقْطَعُنَّ شَجَرَةً، وَ لَا تَعْقِرُنَّ نَخْلًا، وَ لَا تَهْدِمُوا بَیْتًا). «۱۳»

ژباړه: تاسو ښځه، ماشوم او بوډا مه وژنئ، د خرماؤ او عامې ونې مه پریکوئ او کورونه مه نړوئ.

دا رنګه روایت د جندب بن عبد الله البجليﷺ څخه روایت دی:

(... إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ بَعْثًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَى قَوْمٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ، وَإِنَّهُمُ الْتَقَوْا فَكَانَ رَجُلٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِذَا شَاءَ أَنْ يَقْصِدَ إِلَى رَجُلٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ قَصَدَ لَهُ فَقَتَلَهُ، وَإِنَّ رَجُلًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ قَصَدَ غَفْلَتَهُ، قَالَ: وَكُنَّا نُحَدَّثُ أَنَّهُ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ، فَلَمَّا رَفَعَ عَلَيْهِ السَّيْفَ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ فَقَتَلَهُ، فَجَاءَ الْبَشِيرُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ فَأَخْبَرَهُ، حَتَّى أَخْبَرَهُ خَبَرَ الرَّجُلِ كَيْفَ صَنَعَ، فَدَعَاهُ فَسَأَلَهُ فَقَالَ: «لِمَ قَتَلْتَهُ؟» قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَوْجَعَ فِي الْمُسْلِمِينَ، وَقَتَلَ فُلَانًا وَفُلَانًا، وَسَمَّى لَهُ نَفَرًا، وَإِنِّي حَمَلْتُ عَلَيْهِ، فَلَمَّا رَأَى السَّيْفَ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَقَتَلْتَهُ؟» قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «فَكَيْفَ تَصْنَعُ بِلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ إِذَا جَاءَتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟» قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، اسْتَغْفِرْ لِي، قَالَ: «وَكَيْفَ تَصْنَعُ بِلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ إِذَا جَاءَتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟» قَالَ: فَجَعَلَ لَا يَزِيدُهُ عَلَى أَنْ يَقُولَ: «كَيْفَ تَصْنَعُ بِلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ إِذَا جَاءَتْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ). «۱۴»

ژباړه: پیغمبرﷺ د مسلمانانو یو جنګي ټولګی د مشرکانو یو قوم ته ولیږه، دوی د جګړې پر ډګر سره مخامخ شول، په مشرکینو کې یو سړی و چې کوم یو مسلمان به یې په نښه کاوه؛ نو هغه مسلمان به یې وواژه، نو یو مسلمان ورته کمین کې شو، د هغه له یو اندازه بې پروایۍ څخه یې استفاده وکړه، دغه مسلمان أسامة بن زید و، کله چې یې د دغه مشرک په سر توره پورته کړه، نو دغه مشرک وویل: لا اله الا الله، نو أسامة بن زید هغه واژه، نبي کریمﷺ ته د جګړې خبر راوړونکی را ورسېد، پیغمبرﷺ ترې پوښتنه وکړه، خبر راوړونکي ورته هغه کیسه ټوله تېره کړه، او دا یې هم ورته وویل چې هغه مشرک څه او څه کول، پیغمبرﷺ أسامة راوغوښت، او ورته یې وویل: « لم قتلته؟» ولې دې وواژ؟ هغه ورته وویل: ای د الله پیغمبره، په مسلمانانو کې یې درد زیات کړ، فلانی او فلانی مسلمان یې وواژه، د یوې ډلې مسلمانانو نومونه یې ورته واخیستل چې هغه مشرک وژلي وو، بیا یې وویل: نو ما پرې حمله وکړه، کله یې چې توره ولیده؛ نو: (لا اله الا الله) یې وویل، پیغمبرﷺ ورته وویل: «أقتلته» ودې واژه؟ هغه وویل: هو، پیغمبرﷺ ورته وویل: « فکیف تصنع بلا اله الا الله اذا جاءت یوم القیامة؟!، د قیامت په ورځ به د(لا اله الا الله) سره څه کوې چې درته راشي؟ هغه ورته وویل: ای د الله تعالی پیغمبره! ما ته زما د ګناه بخښنه وغواړه، نو پیغمبرﷺ ورته وویل: د قیامت په ورځ به د(لا اله الا الله) سره څه کوې چې درته راشي؟ هغه بیا خپله غوښتنه تکرار کړه، نو پیغمبرﷺ ورته له دې جملې پرته بله جمله نه ویله: د(لا اله الا الله) سره به څه کوې چې د قیامت په ورځ درته راشي؟.

کله چې شخړې او جنګونه د مسلمانانو ترمنځ وي او یو تر بله مسلمانان قتل او وژل جریان ولري نو په وسه او توان لرونکو مسؤولینو او اصحاب النفوذ خلکو باندې لازم دي چې دا ډول جنګونه په هر قیمت چې وي بند کړي او عام مسلمانان د دا ډول وژلو څخه خلاص کړي، ځکه چې د قرآن کریم او احادیثو د امر صیغې کارول شوي دي، که چېرې شخړې او جنګونه و نه دروي نو ټول خلک به د الله پاک په وړاندې ګنهکار وي.

د مسلمان د وژلو ګناه:

الله پاک چې انسان يې په خپل لاس او قدرت سره پيدا کړی او هغه ته يې لوړ مقام ورکړی څرنګه به دا ومنی چې دا مخلوق يې د سپکاوي مورد وګرځي او يا له منځه ولاړشي په همدی وجه الله پاک د يوه انسان وژل پرته له شرعي مجوزه د ټولو انسانانو د وژنی سره بر ابر بللی دی او الله پاک د مسلمان قاتل لپاره لوی وعيد ذکرکړی:

الله تعالی فرمايي: ﴿ وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا ﴾ النساء: ٩٣

ژباړه: او څوک چې يومؤمن په قصدي ډول سره ووژني نو جز ايې دوزخ دی چې هميشه به په کې وي او الله به ورته په غصې وي لعنت به ورباندی کوي او ده ته يې سخت عذاب بر ابر کړی.

په دغه مبارک آيت کې الله پاک پنځه ډوله سزا د قاتل لپاره بيان کړې:

دوزخ، په دوزخ کې دائمي پاتيدل، الهی غضب، لعنت او لوی عذاب دی. د قاتل لومړنی سزا دوزخ او دوهمه يې په دوزخ کې دايمي پاته کيدل(خالدا فيها) له همدی کبله د(جهنم) د ذکر وروسته راغلی چې ډيرګنهګاران دوزخ ته داخليږی خو د لږ يا ډيروخت نه وروسته بيا ورڅخه خارجيږی. خو قاتل داسې نه دی بلکه بايد هميشه په دوزخ کې پاته شی.

دريمه سزا دا ده چې الله تعالی به خپل قهر او غضب وربانديې نازلوي او دهغه به قتل د ورځی نه د ژوند تر آخري ورځی پوری پخپل ژوند کی د الهي غضب او قهر سره مخامخ وي، او دا قهر او الهي غضب يې مرګ وروسته هم ملتيا کوي.

څلورمه سزا لعنت يعني د الله د رحمت او مهربانی نه محروميدل دی علامه مفتی محمد شفيع عثمانی په معارف القرآن تفسيرکې د دغه آيت لاندی ليکي : لعنت عبارت دی له لرې کيدو د الله د رحمت نه په زياتو او بی نهايته رسو ايی او ذلت باندی اخته کيدو او هر څوک چې د الله لعنت وربانديې وشي هيڅکله به الهي قرب ته ونه رسيږي او له هر خيرنه به محروم پاته وي لکه چې په بل آيت قر آني کې د لعنت شوو په اړه فرمايي: ﴿ وَمَن يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا ﴾ النساء: ٥٢

په چا چې الله پاک لعنت وو ايی نو هيڅکله به يار او کومک کوونکی پيدا نکړي يعني داسې به تل او په هر ځای محروم او ناکامه وي.

پنځم سزا چې الله تعالی قاتل وربانديې تهديدوي، لوی عذاب د دوزخ ته تلل پخپله يو دردوونکی عذاب دی خو ځينی دوزخيان دوزخ ته له داخليدو علاوه په نورو دردونکو عذاب اخته کيږي قاتل به هم همدارنګه وي څکه الله تعالی بيان کړی چې سخت عذاب يې ورته تيارکړی چې له معمولي عذاب نه به څو بر ابره سخت او دردوونکی وي

په ځينو احاديثو کې د مسلمان قتل وعيد:

١. قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (لزوال الدنيا أهون عندالله من قتل مسلم). «١٥»

ژباړه: د ټولې نړۍ نسکوريدل او نړيدل کم او آسان دي په نزد الله پاک له قتل دمسلمان څخه.

٢– عن ابن مسعود رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (أول ما يقضى بين الناس يوم القيامة فى الدماء). «١٦»

ژباړه: ابن مسعودﷺ رو ايت کوي چې رسول الله: لومړنی مسئله چې دقيامت په ورځ به يې د خلکو ترمنځ فيصله کيږي هغه د قتل دعواګانی دي.د يادونی وړده چې په ځينو روايتونو کې راځي: د قيامت په ورځ به لومړی پوښتنه د لمانځه په هکله کيږي او په ځينو رو اياتو کې راځي چې د شرک او توحيد پوښتنه به کيږي پدې اړه علماؤ دا رنګه توضيحات ورکوي : چې د عقيدی اړوند به لومړی د توحيد او شرک په اړه پوښتنه کيږي او د عباداتو په برخه کې به لومړی د لمانځه موضوع مطرح کيږي او د حقوق العباد په اړه به لومړی قضاوت د ناحقه وژلی د موضوع په برخه کې ترسره کيږي.«١٧»

٣– عن ابي هريرة رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (اجتنبو السبع الموبقات، قيل: يا رسول الله! ما هن قال: الشرک بالله، والسحر و قتل النفس التي حرم الله الا بالحق...) «١٨»

ژباړه: له اووه هلاکوونکو ګناهونه ځان وژغورئ پوښتنه وشوه ای د الله رسوله هغه څه دي؟ رسول الله وفرمايل: د الله سره شريک نيول، سحر او دهغه نفس وژل چې وژنه يې الله نارو اکړی مګر په حق سره....

له دې حديث څخه په ډاګه کيږي چې د غټو نه غټ ګناهونو څخه يو هغه د مسلمان قتل دی، الله پاک دې موږ ترې وساتئ.

پايله:

هرې ټولنې ته سوله، پخلاينه او امنيت د خوراکي توکو څخه هم ډير اړين ده، څرنګه چې ابراهيمؑ د مکې مکرمې اهل ته د رزق څخه وړاندې د امن غوښتنه کوي، چې قرآن پاک موږ ته د هغه قول را نقله وي: ﴿ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَٰذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُم بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ.. ﴾ البقرة: ١٢٦ . او کله چې ابراهيمؑ وويل آی الله! دا(مکه) يو د امن ښاروګرځوه او د دې له اوسيدونکو څخه چې څوک الله او آخرت مني، ته هر ډول مېوې روزي کړه.

نو چې کله سوله او امن دومره زيات اړين دی حتی چې د دوو ترمنځ جوړښت راوستونکي ته درواغ هم د شريعت له پلوه روا شوي ترڅو د دوو ورونو منځ کې سوله او روغه راولي، نو راځئ د دې په را وستوکې ټول لاسونو را بډ وهو او خپل ايماني مسؤوليت اداکړو او دا مظلوم ملت، خوار او مسکين ولس، زوريدلي او کړيدلي خلک خپل هيواد وال د پرديو د لاسوهنې څخه خلاص کړو څومره چې جنګ او جګړې زياتيږي په هغه کچه اسلامي ښوونه او روزنه کميږي بيا وروسته د دې نوي نسل اصلاح ډيره سخته ده، راځئ چې کوښښ وکړو ترڅو ځوان نسل په ښې تربيې او ښوونې لاندې ونسو چې په راتلونکې کې ښو او متدينو وطنوالو ته خپله رايه ورکړي او هيواد د بريا او نجات لارې ته سوق کړي. وما ذالک علی الله بعزيز

و صلى الله تعالى على خير خلقه محمد و على آله وصحابته أجمعين

مؤخذونه:

١– صحيح البخاري.

٢– القاموس المحيط لمحمد بن يعقوب فيروز آبادي (١/ ٢٩٣).
٣– الزبيدي، السيد محمد مرتضى، تاج العروس، ټوک ٢، مخ ١٨٢، دار صادر – بيروت، لومړی طبعه، ١٩٨٦هـ =١٩٦٦م.
٤– الطحاوي : السيد احمد الحنفي ، الطحاوي على الدر المختار، ټوک ٣، مخ ٣٥١، دار المعروف بيروط لبنان، دوه مه طبعه:١٣٩٥هـ = ١٩٧٥م.
٥– محمد عليش، شرح منح الخليل على مختصر خليل، ټوک ٣، مخ ٢٠٠ مكتبة النجاح، ليبيا بدون تأريخ.
٦– العمراني، أبي الحسين يحى بن سالم ، البيان في مذهب الامام الشافعي، ټوک ٦، مخ ٢٤١، دار المنهاج، بدون التأريخ.
٧– الصلح و أحكامه رسالة الماجستير لعبد الرازق عبد الرحمن اسماعيل من جامعة السودان، مخ ١١، ١٤٣٨هـ = ٢٠١٧.
٨– سنن ترمذی، د حديث شمېره: ٢٥٠٩.
٩– صحيح بخاری، د حديث شمېره: ٦٠٦٥، صحيح مسلم د حديث شمېره: ٢٥٥٩.
١٠– صحيح الامام مسلم بتحقيق محمد فؤاد عبد الباقي، باب تحريم الكلام فى الصلاة ...، حديث رقم: ٣٣.
١١– سنن أبي داود، باب ما جآء في خبر مكة، رقم الحديث: ٣٠٢٢.
١٢– الموطأ رواية محمد بن الحسن.
١٣– السنن الكبرى للبيهقي باب ترک من قتال فيهم من الرهبان، رقم الحديث: ١٨١٥٦.
١٤– صحيح مسلم، باب تحريم قتل الكافر بعد آن قال لآ اله الاالله، رقم الحديث: ٩٧.
١٥– سنن الترمذی ، دحديث شميره: ١٣٩٥.
١٦– صحيح البخاري، د حديث شمېره: ٦٥٣٣.
١٧– فتح البارى شرح صحيح البخاري، باب يوم القيامة، ټوک ١، مخ ٣٩٦، المكتبة الشاملة.
١٨– صحيح البخاري، د حديث شمېره: ٢٧٦٦.